

บทที่ 2

ความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์สิน

ความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์สินเป็นความรับผิดทางละเมิด ซึ่งมีความแตกต่างจากความรับผิดเพื่อละเมิดที่ตนเองกระทำ (มาตรา 420) และความรับผิดในละเมิดที่ผู้อื่นกระทำ (มาตรา 425-432) ความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์สิน (มาตรา 433-437) มีที่มาจากแนวความคิดที่ต้องการ ให้มีการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของสัตว์ หรือความผิดปกติของตัวทรัพย์สิน ซึ่งไม่มีการกระทำละเมิดโดยบุคคลใดๆ เกี่ยวข้องอยู่เลย เช่น สัตว์เลี้ยงส่งเสียงรบกวนเพื่อนบ้าน หรือน้ำในเขื่อนที่กั้นไว้โดยบริเวณที่ดินของจำเลยไหลซึมออกไปท่วมที่ดินของโจทก์ เพราะพื้นดินได้เขื่อนเป็นเหมืองเก่า ถ้าหากพิจารณาโดยทฤษฎีความรับผิดในละเมิดแล้วเป็นการยากที่ผู้เสียหายจะนำสืบพิสูจน์ได้ว่าใครเป็นผู้ก่อความเสียหายนั้นขึ้น และก็จะ เป็นผลให้ไม่มีผู้ใดต้องรับผิด ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดโดยไม่มี ความผิด (Liability without fault) จึงเกิดขึ้น โดยอาศัยข้อสันนิษฐานเบื้องต้นว่าต้องมีความบกพร่องบางประการเกี่ยวกับหน้าที่ดูแลสัตว์หรือบกพร่องในการดูแลรักษาหรือใช้ทรัพย์สิน

หลักความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability)

หลักความรับผิดชอบเกี่ยวกับละเมิดดั้งเดิมก่อนคริสตวรรษที่ 19 มีความเห็นในทางกฎหมายว่า "ผู้ใดก่อความเสียหายผู้ใดต้องจ่าย" (he who breaks must pay) โดยสร้างทฤษฎีอันเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปหรือความรับผิดทางละเมิดขึ้นว่า "ไม่มีความรับผิดเมื่อปราศจากความผิด" (never any liability without fault)¹ หรือ there should be no

¹William L. Prosser, Law of Tort, Handbook Series, 2 nd Ed, p. 315-316.

liability without fault แต่ต่อมาในราวปลายศตวรรษที่ 19 หลักดังกล่าวได้เปลี่ยนไปโดยเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นเกี่ยวกับทรัพย์สินและรู้ว่าผู้ใดเป็นผู้ก่อขึ้น ควรถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ละเมิดไม่ว่าการกระทำที่ก่อความเสียหายนั้นจะผิดหรือถูก ซึ่งเรียกว่า "ทฤษฎีรับภัย" (Theory of risk) โดยทฤษฎีรับภัยนี้มีเหตุผลทางกฎหมายสนับสนุน คือไม่จำเป็นต้องมีความรับผิด เพียงเป็นผู้ก่อความเสียหายก็ถือเป็นละเมิดแล้ว ทฤษฎีนี้ถือว่ามนุษย์เราเมื่อได้กระทำการใดๆ ขึ้นแล้วย่อมเป็นการเสี่ยงภัยอย่างหนึ่ง คือ อาจมีผลดีหรือผลร้ายก็ได้ ดังนั้นหากมีความเสียหายเกิดขึ้น ผู้กระทำก็ต้องรับเคราะห์คือความเสียหาย ซึ่งหลักความรับผิดโดยปราศจากความผิดนี้ได้นำมาใช้อีกครั้งหนึ่งในศตวรรษที่ 20 เนื่องจากความเจริญทางวิทยาการและเทคโนโลยีมีมากขึ้น ความเสียหายที่จะเกิดจากความผิด (fault) แท้ๆ ของมนุษย์ก็เกิดได้ยากขึ้น เพราะวัตถุที่ก่อให้เกิดอันตรายเพิ่มทวีขึ้นจนก่อให้เกิดความเสียหายได้อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน จึงได้มีการนำหลักความรับผิดโดยปราศจากความผิดของบุคคลมาใช้แต่ได้เรียกชื่อต่างกับทฤษฎีรับภัยว่า "ความรับผิดเด็ดขาดในทางละเมิด (Strict Liability หรือ No fault Liability หรือ liability without fault) ประเทศในระบบกฎหมาย Common Law มีการพัฒนาแนวความคิดนี้โดยบัญญัติไว้ในกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวกับการขนส่ง การใช้ทรัพย์สินอันตราย เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ ส่วนในระบบกฎหมาย Civil Law เช่น ประเทศเยอรมัน สวิตเซอร์แลนด์ ฯลฯ ต่างก็ยังคงรับหลักเกณฑ์ว่าความรับผิดทางละเมิดต้องมีความผิดอยู่ด้วย² แต่ในกรณีใดที่ต้องการให้เป็นความรับผิดโดยปราศจากความผิด (No fault) ก็จะใช้วิธีประกาศเป็นกฎหมายพิเศษเฉพาะเรื่องเช่น ความเสียหายเกิดจากการขนส่งทางรถไฟใน Prussian Railway Act 1838 หรือ The Motor Vehicle Act 1909³ ส่วนบทบัญญัติใน ปพพ.มาตรา 433-437 ก็เป็นบทบัญญัติที่กล่าวถึงความรับผิดในกรณีที่ไม่มีการกระทำ

² จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2518, น.89-99.

³ Tunc, International Encyclopedia of comparative Law Vol xi chapter I, p. 46-48.

ละเมิดของบุคคล แต่กฎหมายได้ตั้งสมมติฐานความรับผิด (Presumption of responsibility) ให้ผู้ใดเป็นผู้ต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้น ความรับผิดตามมาตรา 433-437 จึงเป็นบทตั้งสมมติฐานความรับผิดโดยปราศจากความผิด (Strict Liability) ซึ่งบางมาตราก็เป็นบทตั้งสมมติฐานเด็ดขาด แต่บางมาตราก็เป็นบทตั้งสมมติฐานที่ไม่เด็ดขาด เพราะมีข้อยกเว้นให้ไม่ต้องรับผิด⁴

หลักความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) และ ความรับผิดโดยสมบูรณ์ (Absolute Liability)

หลักความรับผิดโดยปราศจากความผิดได้นำมาใช้อีกครั้งหนึ่งในศตวรรษที่ 20 เนื่องจากความเจริญทางวิชาการและเทคโนโลยีมากขึ้น ความเสียหายที่จะเกิดจากความผิด (fault) แท้ๆ ของมนุษย์ก็เกิดได้ยากขึ้นเพราะชีวิตมนุษย์เกี่ยวข้องกับวัตถุที่มีกลไกอันอาจก่อภัยมากกว่าแต่ก่อน จึงได้นำหลักนี้มาใช้แต่ได้เรียกชื่อต่างกับทฤษฎีรับนับว่า "ความรับผิดเด็ดขาดในทางละเมิด" (Strict Liability หรือ No fault liability หรือ Liability without fault)

"Strict Liability"⁵ (ความรับผิดเด็ดขาดหรือความรับผิดโดยเคร่งครัด) หมายถึง ความรับผิดที่ผู้กระทำจะต้องรับผิดทั้งที่ไม่มี ความผิด กรณีนี้จะถือว่าเป็นความรับผิดเด็ดขาดต่อเมื่อมิใช่การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ มิใช่การกระทำโดยมีเจตนาดีหรือเจตนา

⁴ สุภม สุภนิตย์, คำอธิบาย ปพพ. ลักษณะละเมิด คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2532, น. 128.

⁵ Strict Liability คำนี้นอกจากจะแปลว่า "ความรับผิดเด็ดขาด" แล้วยังมีบางท่านแปลว่า "ความรับผิดโดยเคร่งครัด" เช่น ศาสตราจารย์ไพจิตร บุญยพันธุ์แปลว่า "ความรับผิดเด็ดขาด" อ่างในสมมติฐานความผิดทางกฎหมาย พิมพ์ครั้งที่ 2, 2533 น.26 แต่ นายสกล สกลเดช แปลว่า "ความรับผิดโดยเคร่งครัด" อ่างในวิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง "ความรับผิดละเมิดของผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์" น.18

ร้าย และไม่ว่าจำเลยจะรู้หรือไม่รู้ถึงการกระทำนั้นหรือไม่ก็ตามจำเลยก็ไม่พ้นจากความรับผิด⁶

หลัก Strict Liability เป็นหลักใหม่ กล่าวคือเป็นหลักที่ว่าจำเลยจะต้องรับผิด แม้มิได้กระทำความผิดศีลธรรมและได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้วก็ตามจำเลยยังคงต้องรับผิด เหตุที่หลัก Strict Liability เกิดขึ้นก็เนื่องจากเป็นนโยบายทางกฎหมายที่ประสงค์จะเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากกรณีที่ไม่ใช่เป็นการกระทำโดยเจตนาหรือประมาทเลินเล่อเพราะสังคมที่มีความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้าขึ้น หากกำหนดให้ผู้เสียหายเรียกร้องค่าเสียหายได้ต่อเมื่อจำเลยได้กระทำโดยเจตนาหรือประมาทเลินเล่อก็ไม่เป็นการเพียงพอ ราษฎรแห่งความรับผิดชอบเด็ขาดจึงมาจากการที่จำเลยก่อให้เกิดความเสียหายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อสมาชิกในสังคม⁷

ดังนั้น Strict Liability จึงหมายถึง การที่บุคคลใดกระทำการใดอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น บุคคลนั้น ต้องรับผิดในผลที่เกิดขึ้นถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะ ได้จัดให้มีการป้องกันอันตรายไว้แล้ว และมีได้กระทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อที่จะก่อความเสียหายแก่ผู้อื่นแต่ประการใดก็ตาม เพราะถือเป็นหน้าที่โดยเคร่งครัดซึ่งผู้กระทำต้องระวังและป้องกันมิให้ผู้อื่นได้รับอันตรายจากการกระทำของตน Strict Liability จึงเป็นความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น หรือเรียกกันโดยทั่วไปว่าเป็นความรับผิดโดยไม่มี ความผิด (liability without fault) หรือ (no fault liability)

อย่างไรก็ตาม แม้ Strict Liability จะเป็นความรับผิดเด็ขาด แต่ความรับผิดเด็ขาดบางประเภทมีข้อยกเว้นความรับผิดได้ แต่ข้อยกเว้นความรับผิดดังกล่าวต้องไม่ใช่ข้อยกเว้นที่ว่า "บุคคลนั้นไม่ผิด" เพราะความรับผิดเด็ขาดนี้มีได้มีพื้นฐานอยู่บนความผิด ดังนั้น แม้บุคคลที่อยู่ในฐานะจะต้องรับผิดพิสูจน์ได้ว่าเขาไม่มีความผิด เขาก็ไม่พ้นความรับผิด ส่วนข้อยก

⁶ Henry C. Black, Black's Law Dictionary, 4 ed, (Minnesota West Publishing C., 1968), p.1591

⁷ William L. Prosser, Law of Torts, 4 edition, P.494

เว้นความรับผิดจะมีประการใด ให้พิจารณาตามกฎหมายของแต่ละประเทศ บางประเทศหากไม่มีข้อยกเว้นเอาไว้ ก็จะถือว่าไม่มีการยกเว้นความรับผิดใดๆ ทั้งสิ้น ซึ่งนักกฎหมายเรียกความรับผิดเด็ดขาดชนิดนี้ว่า "ความรับผิดโดยสมบูรณ์" (Absolute Liability)

เมื่อพิจารณาระหว่างความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) และความรับผิดโดยสมบูรณ์ (Absolute Liability) แล้ว ความรับผิดแบบ Strict Liability แม้เป็นความรับผิดที่ไม่มี ความผิด (no fault) แต่ก็มีได้หมายความว่า no fault อย่างสมบูรณ์จริงๆ เพราะยังมีข้อแก้ตัวให้หลุดพ้นจากความรับผิดได้เนื่องจากการจะตั้งพื้นฐานว่าบุคคลใดต้องรับผิดเสมอไปในทุกเรื่องที่เขาเกี่ยวข้องกับก็จะไม่มีความเป็นธรรมตามกฎหมายเลย เพราะความเสียหายอาจจะเกิดจากสาเหตุอื่นๆ หรือการกระทำของบุคคลอื่นก็ได้ แต่จะไม่ยอมให้เขาแก้ตัวเพื่อหลุดพ้นความรับผิดได้เลยข้อมไม่เป็นที่ธรรมแน่ ขอบข่ายความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) ได้แก่ความรับผิดเด็ดขาดที่เกี่ยวกับสัตว์ ความรับผิดเด็ดขาดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินอันตรายและอื่นๆ ส่วน Absolute Liability (ความรับผิดโดยสมบูรณ์) เป็นกรณีที่บุคคลตั้งพื้นฐานว่าต้องรับผิดโดยสมบูรณ์ย่อมจะต้องรับผิดในความเสียหายทุกอย่างที่เกิดขึ้นในเรื่องที่เขามีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ในกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ได้นำหลักของ Absolute Liability ไปใช้ในกฎหมาย Workman's compensation ซึ่งนายจ้างถูกถือว่าต้องรับผิดเด็ดขาด สำหรับอุบัติเหตุทุกอย่างที่เกิดจากการทำงานในกิจการของเขา และจะต้องชดเชยแก่ลูกจ้างผู้ประสบความเสียหาย⁸

ดังนั้น ความแตกต่างของ Strict Liability กับ Absolute liability ก็คือ ความรับผิดแบบ Strict Liability มีข้อยกเว้นที่ทำให้ไม่ต้องรับผิด 2 ประการ คือ

1. เหตุสุดวิสัย
2. ผู้เสียหายเป็นผู้ผิดเอง

ส่วน Absolute Liability ไม่มีข้อยกเว้นให้แก้ตัวเพื่อหลุดพ้นความรับผิด

⁸ Schwarts, Foreword : Understanding Product Liability,

"California law Review 67 (3) (May 1979) p.442

หลักความรับผิดเนื่องจากทรัพย์สินอันตรายตามกฎหมายต่างประเทศ

1. ระบบ Common Law

ในทาง Common Law ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับทรัพย์สินอันตรายมาแล้วตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 19 โดยใช้คำว่า "ทรัพย์สินที่อยู่ในสภาพสามารถก่ออันตราย" บ้าง "ทรัพย์สินที่เป็นอันตรายโดยธรรมชาติ" บ้าง หรือ "ทรัพย์สินที่เป็นอันตรายในตัวเอง" บ้าง ซึ่งปรากฏอยู่ในคดีของศาลอังกฤษ คือ คดี Dominion Natural Gas Co., Ltd. v. Collins and Perkins⁹ ซึ่งในคดีนี้ศาลให้หมายถึง อาวุธปืนบรรจุกระสุน ยาพิษ วัตถุระเบิด และทรัพย์สินอื่นที่คล้ายกัน โดยเฉพาะคดี Rylands V. Flecher ของศาลสูง House of Lords แห่งอังกฤษ ได้มีคำวินิจฉัยคดีนี้เมื่อปี ค.ศ. 1868 ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นแบบของหลัก "ความรับผิดเด็ดขาด" เนื่องจากทรัพย์สินอันตราย โดยในคดีนี้มีข้อเท็จจริงได้ความว่า จำเลยเป็นเจ้าของโรงสีตั้งบนที่ดินซึ่งเคยเป็นพื้นที่ทำเหมืองแร่ได้ดินมาก่อน ภายใต้ที่ดินบริเวณดังกล่าวมีปล่องเหมืองร้าง แต่จำเลยไม่ทราบจึงจ้างผู้รับเหมาทำการก่อสร้างเขื่อนกั้นน้ำเหนือพื้นดินดังกล่าวเพื่อใช้ในการกิจการโรงสี ต่อมาปรากฏว่าพื้นดินได้เขื่อนรับน้ำหนักของน้ำในเขื่อนไม่ไหวพังยุบลงทับเหมืองร้างได้ดิน น้ำไหลทะลักตามปล่องร้างไปท่วมปล่องเหมืองซึ่งเชื่อมถึงกันบริเวณพื้นที่สัมปทานเหมืองแร่ของโจทก์ ทำให้โจทก์เสียหาย ข้อเท็จจริงปรากฏต่อมาว่าการที่น้ำในเขื่อนได้ไหลออกไปได้ เพราะผู้รับเหมาก่อสร้างได้ขุดปล่องเหมือง แต่แล้วขณะทำการก่อสร้างแต่ประมาณเลินเล่อในการคำนวณอ่างเก็บน้ำอย่างพอเพียง โดยที่จำเลยมิได้ประมาณด้วย คดีนี้เมื่อฎาโตตุลาการชี้ขาดข้อเท็จจริงแล้วว่าจำเลยมิได้ประมาณเลินเล่อ ความผิดมิได้เกิดในทันทีทันใด จำเลยได้ทำตามกฎหมายแล้ว แต่ศาลสูงต่อมาได้พิพากษาให้จำเลยรับผิดชดใช้ค่าเสียหาย โดยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ Black burn ตัดสินให้จำเลยรับผิดเด็ดขาด แม้จำเลยไม่มีทางจะทราบเพื่อป้องกัน

⁹ อ้างใน Street, The Law of Torts, 6thed (London : Butterworth 2 Co., Ltd 1977) p.172

ความเสียหายที่จะเกิดขึ้น และโจทก์ก็ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้ผิด แต่จำเลยก็ต้องรับผิดชอบโดยผู้พิพากษา Black Burn ได้กล่าวว่า

"หลักกฎหมายที่แท้จริงอยู่ที่ว่าบุคคลใดนำสิ่งของมาซึ่งที่ดินของตนจะต้องรับผิดชอบหากสิ่งนั้นหลุดออกไปก่อความเสียหาย บุคคลนั้นต้องเก็บรักษาสิ่งนั้นโดยความเสียหายของเขาเอง ถ้าหากไม่สามารถทำได้ก็ต้องรับผิดชอบ เขาไม่สามารถจะแก้ตัวให้พ้นผิดโดยอ้าง เหตุสุดวิสัยหรือการกระทำของพระเจ้า คดีนี้ไม่จำเป็นต้องหาตัวแก้ตัว หลักเกณฑ์ดังกล่าวยุติธรรมดีแล้ว การที่วิวของเพื่อนบ้านหลุดออกไปกีดหญ้าหรือข้าวโพดของบุคคลใด หรือการที่น้ำจากเขื่อนของเพื่อนบ้านไหลท่วมเหมือง หรือเขม่าจากเพื่อนบ้านปลิวเข้าไปในห้องผู้อื่นสกปรกหรือการทำโรงงานของเพื่อนบ้านปล่อยควัน เสียง และกลิ่นรบกวนการอยู่อาศัยซึ่งทำให้เสียสุขภาพ ถือว่าการกระทำดังกล่าวปราศจากความผิดของเพื่อนบ้าน เพื่อนบ้านที่ได้นำสิ่งใดเข้าไปในที่ดินของตนอันเป็นการผิดธรรมชาติไม่เป็นอันตรายหากเก็บให้อยู่เฉพาะในที่ดินของตน..."¹⁰

ข้อนำสังเกตุของหลักในคดี Rylands นี้ก็คือ ต้องเป็นกรณีที่ใช้ทรัพย์สินเป็นพิเศษแตกต่างไปจากปกติธรรมดาแล้วก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น หากข้อเท็จจริงไม่เข้าหลักเกณฑ์นี้ผู้เสียหายต้องเรียกร้องค่าเสียหายโดยอาศัยหลักเกณฑ์เรื่องความประมาทเลินเล่อนั่นเอง เช่น คดีระหว่าง Read V. J. Lyons & co.¹¹ คดีนี้มีข้อเท็จจริงว่า จำเลยได้ทำสัญญาับกระทรวงการพิศุ โดยจำเลยมีหน้าที่เป็นผู้ดูแลจัดการและควบคุมกรมสรรพาวุธเอลส์ทาวน์ (Elstow Ordnance Factory) ซึ่งผลิตกระสุนปืนใหญ่ที่มีกำลังระเบิดสูงให้แก่รัฐบาล โจทก์ได้รับการว่าจ้างจากกระทรวงการพิศุ ให้มีหน้าที่โดยตรงในการเป็นผู้ตรวจสอบกรมสรรพาวุธ และเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม ค.ศ.1942 ขณะที่โจทก์อยู่ภายในห้องที่บรรจุกระสุนปืนใหญ่ ได้เกิดระเบิดขึ้น ซึ่งทำให้มีผู้เสียชีวิต 1 คน และบาดเจ็บอีกหลายคนรวมทั้งโจทก์ด้วย

¹⁰ William L Prosser, Torts Cases and Material, 7th ed, University case book series, p. 709-713

¹¹ Winfield, Winfield on tort, 8 ed, p.413-414

โจทก์ไม่ได้โต้แย้งหรือพยายามที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยประมาทเกินเลื้อ แต่ยืนยันเพียงว่า โจทก์อยู่ในสถานที่ซึ่งเกิดระเบิดขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งจำเลยกำลังผลิตกระสุนปืนใหญ่ที่มี กำลังระเบิดสูง จำเลยรู้ดีว่าเป็นของอันตราย

คดีนี้ ศาลพิพากษาว่าจำเลยไม่ต้องรับผิด เพราะโจทก์ไม่ได้พิสูจน์ความประมาทของ จำเลย คดี Ryland V. Flecher ไม่สามารถนำมาใช้กับคดีนี้ได้ เพราะไม่มีกรณีสิ่งของหลุด ออกไปให้โจทก์ได้รับความเสียหายซึ่งคำว่า หลุดออกไป (Escape) หมายถึงการหลุดออกไป จากสถานที่ซึ่งจำเลยมีสิทธิครอบครองหรือดูแลไปยังสถานที่ซึ่งอยู่นอกการครอบครองหรือดูแลของ จำเลย

นอกจากนี้ยังมีคดีที่ศาลได้ตัดสินโดยอาศัยหลักความรับผิดเด็ดขาด ในกรณีที่เป็นทรัพย์สิน อันตราย เช่น

คดีระหว่าง Dixon V. Bell, (1815) 5 M & S. 198, 199 วินิจฉัยว่าเจ้าของปืนซึ่งบรรจุกระสุนอยู่ ได้ใช้ให้เด็กหญิงไปหยิบปืนมาให้ตน จะต้องรับผิดต่อการที่เด็กหญิงเอา ปืนนั้นไปยิงเด็กเล็กโดยเจตนาล้อเล่น¹²

คดีระหว่าง Philco V. Spurling Ltd. and others, (1949) 2 All E.R. 882 วินิจฉัยว่า เจ้าของที่ห้องจำนวน 5 ใบ ซึ่งบรรจุชิ้นส่วนเซลล์ลอสยด์ (วัตถุไวไฟชนิด หนึ่ง) จะต้องรับผิดต่อผู้เสียหายซึ่งเป็นคนพิมพ์คัตและจุดบุหรี่สูบใกล้กับที่ห้องนั้นและต่อมาที่ห้องนั้น จะระเบิดขึ้น¹³

อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาได้มีการนำหลักคดี Ryland นี้ไปปรับใช้กับกรณีสิ่งของ อย่างอื่นก่อให้เกิดความเสียหายในทำนองเดียวกัน เช่น แก๊สจากท่อโรงงาน และน่าเชื่อว่ามี อิทธิพลต่อการตราพระราชบัญญัติต่างๆ เช่น พระราชบัญญัติ Factories Act 1961 พระราช บัญญัติ Mines and Quarries Act 1954 ซึ่งกำหนดให้ผู้ประกอบกิจการเหมืองแร่หามาตรการ

¹² Armitage, Cleck & Lindcell on Tort, p. 535

¹³ Ibid, p. 893.

ในการให้ความปลอดภัยแก่คนงานที่ขูดแร่ในอุโมงค์เป็นต้น ต่อมาภายหลังได้มีการตราพระราชบัญญัติ Health and Safety at Work etc. Act 1974 เพื่อให้มีการป้องกันอุบัติเหตุอย่างกว้างขวาง ซึ่งทำให้พระราชบัญญัติ Factories Act 1961 ไม่มีผลบังคับใช้อีกต่อไป

สำหรับในสหรัฐอเมริกาที่ยอมรับหลักในคดี Rylands v. Flecher (1868) เช่นกัน แต่มีขอบเขตกว้างขวางกว่าโดยจะใช้หลักความรับผิดชอบในกรณีกิจการที่มีโอกาสที่จะก่อให้เกิดอันตรายได้โดยเฉพาะ (Particularly hazardous activities) และก็มีหลายคดีที่ลอกเลียนหลักในคดี Rylands ด้วย เช่น คดี Luthringer v. Moore (1948)¹⁴ จำเลยเป็นเจ้าของตึกซึ่งเปิดให้เข้าประกอบกิจการค้าต่างๆ จำเลยต้องการกำจัดแมลงสาบและแมลงที่ให้โทษอื่นๆ ที่ฐานได้กักตุนและร้านขายเครื่องแต่งกาย โดยการปล่อยก๊าซไฮโดรโซยานิก ซึ่งเป็นกรดชนิดหนึ่งเพื่อฆ่าแมลงดังกล่าวในตอนกลางคืน ครั้นตอนรุ่งเช้าโจทก์ได้มาเปิดร้านขายยาที่ตึกของจำเลยซึ่งโจทก์เช่าอยู่และโจทก์ได้รับอันตรายจากการสูดดมก๊าซที่จำเลยปล่อยฆ่าแมลงสาบ เป็นเหตุให้โจทก์ถึงกับหมดสติและต้องรับการรักษาที่โรงพยาบาล คดีนี้ถือว่าการกระทำของจำเลยเป็น Ultrahazardous activity เพราะก๊าซไฮโดรโซยานิกเป็นกรดซึ่งเป็นทรัพย์อันตรายโดยสภาพ การใช้ก๊าซไฮโดรโซยานิกในการกำจัดแมลงสาบเป็นการใช้ทรัพย์อันตรายในธุรกิจของตน ดังนั้นจำเลยจึงต้องรับผิดชอบโดยเคร่งครัดต่อความเสียหายที่เกิดจากการใช้ทรัพย์ดังกล่าวในฐานะผู้ประกอบการอันตราย และนอกจากนี้บางกรณีความรับผิดชอบเด็ดขาดปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติพิเศษต่างๆ

2. ระบบ Civil Law แบ่งเป็น

ความรับผิดเนื่องจากทรัพย์อันตรายของประเทศเยอรมัน

¹⁴ Charles O. Gregory and Harry Kalven, Jr., Cases and Materials on Torts, 2nd ed. p.572

ประเทศเยอรมันได้กำหนดหลักเกณฑ์ความรับผิดในทางละเมิด (Delicts) ไว้
ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันตั้งแต่มาตรา 823 ถึงมาตรา 853 โดยมีมาตรา 823 เป็นแม่
บททั่วไป ความรับผิดตามมาตรา 823 ต้องเป็นการกระทำโดยเจตนาหรือประมาทเลินเล่อ

มาตรา 823 บัญญัติไว้ว่า "A person who wilfully or negligently,
unlawfully injures the life, body, health, freedom, property or
other right of another is bound to compensate him for any damage
arising therefrom"

"ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย เป็นเหตุให้เสียหายแก่
ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด บุคคลนั้นจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน
เพื่อการนั้น"

นอกจากนี้ยังมีมาตรา 826 ที่ผู้กระทำจะต้องกระทำด้วยความจงใจจึงจะต้องรับผิด

มาตรา 826 "A person who wilfully causes damage to another in
a manner contrary to public policy is bound to compensate the other
for the damage."

"บุคคลใดโดยจงใจเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น โดยการกระทำที่เป็น
ปฏิปักษ์ต่อหลักเกณฑ์ของสาธารณะ บุคคลนั้นจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่
บุคคลอื่นนั้น"

อย่างไรก็ตาม ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันได้บัญญัติความรับผิดเด็ดขาด (Strict
Liability) เอาไว้ในมาตรา 833 และมาตรา 836¹⁵ ซึ่งเป็นความรับผิดเด็ดขาดสำหรับ

¹⁵ Gerhard Danneman, An Introduction to German Civil
and Commercial Law, The British institute of international and
Comparative Law, p.55

ความเสียหายที่เกิดแก่ชีวิต, ร่างกาย, สุขภาพหรือทรัพย์สินที่ถูกกระทำโดยสัตว์ หรือสิ่งของที่ตกลง
 หล่นจากสิ่งปลูกสร้าง

มาตรา 833 (Liability of animal keepers) if a person is killed, or the body or health of a person is injured, or a thing is damaged, by an animal, the person who keeps the animal is bound to compensate the injured party for any damage arising therefrom

"ถ้าบุคคลใดถูกทำให้ตาย หรือร่างกายหรือสุขภาพของบุคคลใดได้รับบาดเจ็บหรือสิ่ง
 ของได้รับความเสียหายโดยการกระทำของสัตว์ บุคคลผู้ซึ่งดูแลรักษาสัตว์จะต้องชดเชยค่าสินไหม
 ทดแทนสำหรับความเสียหายแก่บุคคลอื่นนั้น

มาตรา 836 (liability for collapse of building)" if, by the collapse of a building or structure, a person is killed, or the body or health of a person is injured, or a thing is damaged and if the collapse or the detachment was caused by defective construction or inadequate maintenance, the possessor of the land is bound to compensate the injured party for any damage arising therefrom

มาตรา 836 บัญญัติว่า "ถ้าการพังทลายลงมาของตึกหรือสิ่งก่อสร้างใดๆ เป็นเหตุ
 ให้บุคคลใดถึงแก่ความตายหรือร่างกายหรือสุขภาพของบุคคลนั้นได้รับบาดเจ็บหรือสิ่งของได้รับความ
 เสียหาย และถ้าการพังทลายมีสาเหตุมาจากความไม่สมบูรณ์ของการก่อสร้างหรือการบำรุง
 รักษาไม่เพียงพอ เจ้าของที่ดินจะต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลอื่นนั้น หน้าที่ที่จะเรียกร้อง
 ค่าเสียหายนี้ไม่อาจยกขึ้นต่อสู้ได้ถ้าหากเจ้าของที่ดินได้ทำการอันจำเป็นที่จะปิดเป่ามิให้มีอันตราย
 เกิดขึ้นแล้ว

อย่างไรก็ตาม ที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นความรับผิดชอบ (Strict Liability) ซึ่ง
 ไม่ใช่ความรับผิดชอบเนื่องจากทรัพย์สินอันตราย เนื่องจากความรับผิดชอบเนื่องจากทรัพย์สิน
 อันตรายมิได้บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายของเยอรมัน แต่ได้มีการออกกฎหมายพิเศษกำหนดความ
 รับผิดชอบโดยเด็ดขาดไว้ทำนองเดียวกันกับทรัพย์สินอันตรายแก่ผู้ควบคุมทรัพย์สินหรือกิจการบาง

ประเภท¹⁶ ตัวอย่างเช่น

1. The Road Traffic Act 1909 แก้ไขเพิ่มเติม 1952 ซึ่งบัญญัติให้ผู้ควบคุมรถยนต์ต้องรับผิดชอบเมื่อมีความเสียหายจากรยนต์ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดจากเหตุอื่นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ซึ่งไม่เกี่ยวกับสภาพหรือกลไกของรถยนต์หรือพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายเกิดจากบุคคลที่ 3 ซึ่งในกรณีผู้ครอบครอง (ไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของ) จะต้องรับผิดชอบ

2. Air Traffic Act เป็นพระราชบัญญัติให้คนขับรถหรือขับเรือต้องรับผิดชอบต่อกความเสียหายที่เกิดจากรถไฟ¹⁷ แต่ความรับผิดชอบมีข้อยกเว้นกล่าวคือ ถ้าจำเลยสามารถพิสูจน์ได้ว่าอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นเป็น "เหตุการณ์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้" (inevitable event) เช่น สภาพแวดล้อมที่อยู่เหนือการบังคับควบคุมของบุคคลนั้น

3. Nuclear Energy Act (มาตรา 25-26) เป็นความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากผลิตภัณฑ์และการระเบิดของปรมาณูหรือนิวเคลียร์ หรือการปล่อยหรือลดลงของกระแสไฟฟ้า แก๊ส เป็นต้น

4. The Environmental Liability Act ในกรณีของสิ่งปลูกสร้างใดๆ ที่สามารถที่จะเพิ่มอันตรายหรือความรุนแรงให้แก่สิ่งแวดล้อม

5. The Product Liability Act 1989¹⁸ ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย หากความเสียหายเกิดจากสินค้าที่บกพร่องโดยความรับผิดชอบนี้ไม่คำนึงถึงความประมาทเลินเล่อ อย่างไรก็ตาม ความรับผิดชอบตามพระราชบัญญัตินี้มีข้อยกเว้นที่ทำให้ผู้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบ

¹⁶ G. Ryan, An Introduction to the Civil Law (Sydney : PTY Ltd., 1962) p.121

¹⁷ อ้างใน Gerhard Danneman, ibid, p.61

¹⁸ Act on Liability for Defective

1. เมื่อผู้ผลิตไม่ได้ทำให้สินค้าแก่แพร่หลาย
2. ผู้ผลิตมีการป้องกันสภาพแวดล้อมต่างๆ แล้ว และในความบกพร่องของสินค้าไม่ได้เกิดขึ้นในขณะที่มีสินค้าแพร่หลาย
3. เมื่อสินค้านั้นไม่ได้ผลิตสำหรับขายหรือเพื่อจุดประสงค์ทางเศรษฐกิจหรือผลิตหรือจำหน่ายในทางธุรกิจของเขา
4. ความบกพร่องของสินค้าเกิดขึ้นด้วยความยินยอมที่ถูกต้องตามกฎหมาย ในขณะที่ผู้ผลิตทำให้สินค้าแก่แพร่หลาย
5. ในขณะที่ผู้ผลิตทำให้สินค้านั้นแก่แพร่หลายนั้น ผู้ผลิตไม่สามารถค้นพบความบกพร่องของสินค้าจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์และทางเทคนิคในขณะนั้นได้
6. The Medical Product Act ความรับผิดของผู้ผลิตสินค้าประเภทยาต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากการใช้ยาภายหลังที่มีการวางจำหน่ายของยาในท้องตลาดแล้ว ในกรณีที่มีการตายหรือได้รับบาดเจ็บจะได้รับการชดเชยค่าเสียหายประมาณ 500,000 ดอลลาร์ต่อคน และรวมแล้วไม่เกิน 200 ล้านดอลลาร์

ความรับผิดเด็ดขาดเนื่องจากทรัพย์สินอันตรายของประเทศเยอรมันแนมีได้บัญญัติเอาไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันโดยตรงแต่กลับบัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติต่างๆ ตามตัวอย่างพระราชบัญญัติที่กล่าวมาแล้วนี้ ซึ่งมักจะเป็นกิจการที่เกี่ยวกับสาธารณชนอย่างกว้างขวางเป็นเรื่องๆ ไป ดังนั้นหากความเสียหายมิได้อยู่ในบังคับของกฎหมายฉบับหนึ่งฉบับใดโดยเฉพาะก็ต้องใช้หลักเรื่องละเมิดทั่วไปตามมาตรา 823 คือ ผู้กระทำความผิดจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นหากกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

ความรับผิดเด็ดขาดเนื่องจากทรัพย์สินอันตรายของประเทศฝรั่งเศส

ความรับผิดเด็ดขาดตามกฎหมายฝรั่งเศสแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทดังนี้

1. ความรับผิดของบุคคลที่ควบคุมสัตว์ (Liability of the custodian of an animal)

2. ความรับผิดของเจ้าของสิ่งปลูกสร้าง (Liability of the owner of a building)
3. ความรับผิดทั่วไปตามหลักในมาตรา 1384 วรรค 1 (General liability under article 1384, al 1)

ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะความรับผิดตามข้อ 3 คือความรับผิดทั่วไปตามหลักในมาตรา 1384 วรรค 1 เท่านั้นที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

มาตรา 1384 วรรค 1 "บุคคลจะต้องรับผิดไม่เพียงแต่เพื่อความเสียหายที่เกิดจากกรกระทำของตนเองเท่านั้น แต่จะต้องรับผิดต่อความเสียหายซึ่งบุคคลที่ตนรับผิดชอบได้ก่อขึ้นหรือต่อความเสียหาย ซึ่งสิ่งของที่ตนดูแลไว้ก่อขึ้นด้วย..."

มาตรา 1384 ได้บัญญัติไว้กว้างและเพิ่งจะได้เริ่มมีการนำมาใช้เมื่อตอนปลายศตวรรษที่ 19 นี้เอง เนื่องจากความเจริญในทางอุตสาหกรรมมีมากขึ้น ความเสียหายที่เกิดจากเครื่องจักรกลและจากอุบัติเหตุรถยนต์ก็มีมากขึ้นด้วย ยิ่งไปกว่านั้นความเสียหายที่ได้รับจากอุบัติเหตุเหล่านี้ ส่วนใหญ่ผู้เสียหายได้รับอันตรายสาหัสหรือเป็นอันตรายร้ายแรงมาก ซึ่งบางครั้งการเกิดอุบัติเหตุเหล่านี้ก็ไม่สามารถระบุได้ว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้นหรือไม่สามารถพิสูจน์ความผิดของผู้ขับขี่รถยนต์ได้ มาตรา 1384 วรรค 1 จึงถูกนำมาปรับใช้กับคดีประเภทนี้¹⁹ แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีปัญหาของการตีความคำว่า "สิ่งของ" (things) ยังสับสนอยู่ แต่ในที่สุดก็เป็นที่ยอมรับกันว่า "สิ่งของ" หมายความว่า "สรรพสิ่ง" ทุกชนิดเว้นแต่สัตว์ ตามมาตรา 1385 และสิ่งปลูกสร้างตามมาตรา 1386 นั่นก็หมายความว่าให้หมายถึง วัตถุหรือสิ่งใดก็ตามสภาพแล้วไม่มีอันตรายเกิดขึ้นได้เลยและวัตถุอันตรายโดยสภาพด้วย²⁰

¹⁹ Carbonnier, Droit civil, p.383-384

²⁰ Ibid, p.383-384

นอกจากนี้ยังมีปัญหาต่อไปอีกว่า มาตรา 1384 นี้จะถือว่าความเสียหายเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำของบุคคลหรือจากการกระทำของสิ่งของซึ่ง ในที่สุดศาลฝรั่งเศสได้วินิจฉัยว่า มาตรา 1384 ได้วางความรับผิดลงบนการดูแลสิ่งของ มิใช่วางบนตัวสิ่งของนั้น ดังนั้นผู้ดูแลต้องรับผิดจากความเสียหายที่เกิดจากสิ่งของจะแก้ตัวว่าตนไม่ได้ทำผิดมิได้ ยกเว้นผู้ดูแลพิสูจน์ได้ว่า ความเสียหายนั้นเกิดจากเหตุการณณ์ที่มิอาจคาดหมายได้หรือสุดวิสัยหรือค่าเสียหายที่ตนต้องรับผิด อาจลดน้อยลงได้เนื่องจากผู้เสียหายมีส่วนผิด²¹ ซึ่งการตีความตามมาตรา 1384 ในลักษณะนี้มีผลมาจากการที่พนักงานได้รับความเสียหายจากเครื่องจักรกลในโรงงานเป็นจำนวนมาก และความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมทำให้ผลผลิตที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมเป็นประจำ มาตรา 1384 จึงเป็นบทบัญญัติที่จะให้ความคุ้มครองผู้ที่เคราะห์ร้ายทั้งหลายเป็นอย่างดี เพราะเป็นความรับผิดเด็ดขาด ผู้เคราะห์ร้ายจึงได้รับค่าสินไหมทดแทนโดยง่าย

บุคคลที่จะต้องรับผิดตามมาตรา 1384 วรรค 1 นั้น มาตรานี้ได้ระบุแต่เพียงว่า "ย่อมต้องรับผิดต่อความเสียหายซึ่งสิ่งของที่ตนดูแลได้ก่อกำเนิด" หมายความว่า บุคคลที่ต้องรับผิดคือผู้ดูแลนั่นเอง ซึ่งหมายถึงเจ้าของหรือผู้ใช้สิ่งของนั้น

ส่วนเหตุยกเว้นความรับผิดของผู้ดูแลมี 3 ประการคือ

1. เหตุสุดวิสัย
2. ความผิดของผู้เสียหาย
3. ความผิดของบุคคลที่สาม

เนื่องจากมาตรา 1384 วรรค 1 เป็นบทสันนิษฐานของกฎหมายว่า บุคคลที่ดูแลสิ่งของจะต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสิ่งของนั้น ผู้ดูแลสิ่งของจะได้แย้งเพียงว่าตนไม่ได้กระทำความผิดมิได้ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้น 3 ข้อนี้เท่านั้น²²

²¹ อ้างใน Tortious liability for unintentional harm in the Common Law and the Civil law, p.150-151

²² Lawson, Anton and Brown, Amos & Walton's Introduction to French Law, p.236

หลักความรับผิดเด็ดขาดที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้รับเอาหลักซึ่งสันนิษฐานความรับผิดมาบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะละเมิดเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์สินมาตรา 433-437 ในบรรดาบทบัญญัติดังกล่าวล้วนมีข้อยกเว้นความรับผิดซึ่งอาจทำให้จำเลยผู้ถูกสันนิษฐานว่าต้องรับผิดหลุดพ้นจากความรับผิดได้ (ยกเว้น บางมาตราคือมาตรา 436 เท่านั้นที่ไม่มีข้อยกเว้น) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า, ปพพ.ของไทยยอมรับหลักความผิดโดยประมาท หรือ โดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อโดยมีข้อยกเว้น หรือที่เรียกว่า Strict Liability ในส่วนที่เกี่ยวกับทรัพย์สินตราขาย มีบทบัญญัติไว้ใน ปพพ. มาตรา 437 วรรคแรกเป็นกรณียานพาหนะ วรรคสองเป็นเรื่องทรัพย์สินตราขายอื่นๆ ซึ่งจะขออธิบายในรายละเอียด ดังนี้

ความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์สินตราขายตามกฎหมายไทย

1. ผู้ที่กฎหมายสันนิษฐานว่าต้องรับผิด

มาตรา 437 บัญญัติว่า "บุคคลใดครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอย่างใดอย่างหนึ่งอันเคลื่อนด้วยกำลังเครื่องจักรกล บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายอันเกิดแต่ยานพาหนะนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั่นเอง"

ดังนั้น ในกรณียานพาหนะ ได้แก่ ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแล เพราะสันนิษฐานว่าบกพร่องในการดูแลป้องกันความเสียหายอันเกิดจากการใช้ทรัพย์สินนั้น

ผู้ครอบครอง หมายถึง ผู้เป็นเจ้าของหรือมีสิทธิ์ครอบครองตามความหมายของมาตรา 1367 และอยู่ในฐานะที่จะดูแลป้องกันความเสียหายอันเกิดจากการใช้ยานพาหนะนั้นได้ดีที่สุด เคยมีแนววินิจฉัยของศาลฎีกาว่า ผู้ครอบครองกับผู้ควบคุมดูแลนั้นอาจเป็นบุคคลคนละคนได้ และถือว่ากฎหมายสันนิษฐานความรับผิดไว้ทั้งสองคน

ผู้ควบคุมดูแล หมายความว่าผู้ที่ยึดถือยานพาหนะไว้ในขณะที่ยานพาหนะนั้นก่อให้เกิดความเสียหาย การยึดถือในที่นี้ยึดถือไว้ในลักษณะที่ควบคุมบังคับยานพาหนะนั้นให้เคลื่อนไป

ส่วนในกรณีทรัพย์สินอันตรา ย ปพ.มาตรา 437 วรรคสอง ได้บัญญัติให้ "บุคคลผู้มี ไว้ในครอบครอง" รับผิด "ผู้ครอบครอง" ในที่นี้มีความหมายถึงผู้ครอบครองทรัพย์สินที่เป็นเหตุแห่ง ความเสียหาย ในขณะที่เกิดความเสียหาย ไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินเสมอไป อาจเป็นเพียงผู้ มีสิทธิครอบครองเท่านั้นก็ได้ และไม่จำเป็นต้องยึดถือทรัพย์สินไว้ตามความเป็นจริง ในขณะที่เกิดเหตุก็ ไปได้²³

ดังนั้นจากหลักความรับผิดเด็ดขาดนี้เองที่เป็นหลักที่เป็นข้อยกเว้นทำให้บุคคลต้อง รับผิดโดยเขาไม่มีความผิด การตีความว่าใครจะต้องเป็นผู้รับผิดจึงต้องเป็นไปด้วยความระมัด ระวัง จึงทำให้ต้องมีการบัญญัติกฎหมายให้ชัดเจนถึงลักษณะของบุคคลที่ต้องรับผิดให้ชัดเจน

2. ทรัพย์สินที่เขาต้องรับผิด ตาม ปพ.มาตรา 437 วรรคสอง ได้บัญญัติว่า "ความ ข้อนี้ให้ใช้บังคับได้ตลอดถึงบุคคลผู้มีไว้ในครอบครองของตนซึ่งทรัพย์สินอันเป็นของ เกิดอันตรา ยได้ โดยสภาพ หรือโดยความมุ่งหมายที่จะใช้หรือโดยอาการกลไกของทรัพย์สินนั้นด้วย

ดังนั้น ทรัพย์สินที่เป็นเหตุทำให้ผู้ครอบครองต้องรับผิด จึงเป็นทรัพย์สินที่มีลักษณะดังนี้

1. เกิดอันตรา ยได้โดยสภาพ เช่น น้ำมัน คิวบิน กระแสไฟฟ้า เป็นต้น
2. โดยความมุ่งหมายที่จะใช้ เช่น อาวุธปืน ระเบิดมือ เป็นต้น
3. โดยอาการกลไกของทรัพย์สิน เช่น รถยนต์ เครื่องมอเตอร์ไฟฟ้า เป็นต้น

แต่สำหรับกฎหมายของบางประเทศได้กำหนดถึงประเภท ชนิด และคุณสมบัติของสิ่งของ นั้นๆ เอง ทั้งนี้ก็เพราะการกำหนดถึงลักษณะของสิ่งของดังกล่าว ย่อมเป็นประโยชน์ในการจำกัด ขอบเขตมิให้มีการใช้หลักความรับผิดเด็ดขาด กว้างขวางมากเกินไป เพราะมีฉะนั้นแล้วจะกลายเป็นว่า หลักความรับผิดเด็ดขาดนี้เป็นหลักทั่วไปของความรับผิดนั่นเอง ประโยชน์ของการกำหนด ลักษณะสิ่งของก็เพื่อให้มีความชัดเจนในการตีความกฎหมายได้ดียิ่งขึ้น ตัวอย่างกฎหมายที่ไม่

23 สุภม สุภนิตย์, คำอธิบายของปพ. ลักษณะละเมิด, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย 2532, น.154

ได้บัญญัติลักษณะเฉพาะของทรัพย์สินตราไว้ เช่น ในประมวลของกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1384 ซึ่งกำหนดว่า "บุคคลจะต้องรับผิดชอบไม่เฉพาะความเสียหายที่ก่อขึ้นโดยตนเอง แต่ยังต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากบุคคลที่ตนรับผิดชอบ หรือเกิดจากสิ่งของที่ตนมีอยู่หรือควบคุมอยู่" ศาลฝรั่งเศสเดิมเคยตีความคำว่า "สิ่งของ" ในมาตรา 1384 ปพ.ฝรั่งเศสว่าหมายความเฉพาะสิ่งของที่อันตราย (dangerous things) เท่านั้น²⁴ แต่ในปัจจุบันศาลก็ไม่ได้แยกข้อแตกต่างระหว่างสิ่งของซึ่งมีลักษณะเป็นอันตรายกับสิ่งของธรรมดาแต่อย่างใด และก็ไม่ได้แยกระหว่างสิ่งของที่เคลื่อนที่ไปกับสิ่งของที่ไม่ได้เคลื่อนที่ไปในขณะเกิดความเสียหายทำให้เป็นปัญหาในการปรับใช้กฎหมายมาตรานี้ ปัจจุบันศาลฝรั่งเศสจึงตีความคำว่า "สิ่งของ" ในมาตรา 1384 ว่าหมายความถึงสังหาริมทรัพย์ใดๆ ซึ่งอาจจะเป็นยานพาหนะ หรือสิ่งของใดๆ ก็ได้²⁵

3. ข้อยกเว้นความรับผิด ถึงแม้ว่าความรับผิดเด็ดขาดจะมีความหมายไปในทางที่ว่าเป็นความรับผิดโดยไม่มีข้อยกเว้นก็ตาม แต่ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะมีความเสียหายบางประการที่เกิดขึ้นจากสิ่งของ โดยไม่ปรากฏความผิด (fault) ของบุคคลใดเลย แต่ในขณะที่เดียวกันก็เห็นสมควรให้บุคคลในบางฐานะต้องรับผิดดังที่กล่าวมาในข้อ 1 ซึ่งต้องรับผิดแม้เขาจะไม่มี ความผิดให้หลุดพ้นจากความรับผิดได้บ้าง อย่างไรก็ตามข้อยกเว้นความรับผิดเด็ดขาดนั้นจะต้องไม่ใช่ข้อยกเว้นความรับผิดที่ว่า "บุคคลนั้นไม่ผิด" เพราะความรับผิดตามมาตรา 437 มิได้มีพื้นฐานอยู่บน "ความผิด" (fault) ดังนั้น แม้บุคคลที่อยู่ในฐานะที่ต้องรับผิดจะพิสูจน์ได้ว่าเขาไม่มี ความผิด เขาก็ไม่พ้นความรับผิด ข้อยกเว้นความรับผิดนี้บางประเทศบัญญัติไว้โดยชัดเจน เช่น ปพ.มาตรา 437 ของไทย ซึ่งมี 2 กรณี คือ

²⁴ อ้างใน David, Rene English Law and French Law, London, Stevens, 1980 p.157

²⁵ สุยม สุขนิคย์, คำอธิบายปพ.ลักษณะละเมิด, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2532, น.162-163

1) เหตุสุดวิสัย มีความหมายตามที่บัญญัติในพพ.มาตรา 8 หมายถึงเหตุใดๆ อันจะเกิดขึ้นก็ดี จะให้ผลพิบัติก็ดี ไม่มีใครอาจจะป้องกันได้ แม้ทั้งบุคคลผู้ต้องประสาหรือใกล้จะ ต้องประสาเหตุนั้น จะได้จัดการระมัดระวังตามสมควร อันพึงคาดหมายได้จากบุคคลในฐานะ เช่น นั้น

เหตุสุดวิสัย อาจเกิดจากธรรมชาติ (Act of God) ในระบบของกฎหมาย จารีตประเพณี เช่น พายุ แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด วาดภัย หรืออาจเกิดจากการกระทำของ มนุษย์, ของสัตว์

ที่สำคัญคือ หากผู้ครอบครองควบคุมทำโดยประมาทเลินเล่อ ย่อมอ้างเหตุสุด วิสัยไม่ได้อยู่ในตัว เหตุนี้บทบัญญัติฐานความผิดตามมาตรา ๒๖๖ เป็นคนละหลักคนละ เรื่องกับความ รับผิดในละเมิดตามมาตรา 420 26

ข้อยกเว้นดังกล่าวนี้ ในบางประเทศแม้จะ ไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงข้อยกเว้น ความรับผิดเอาไว้ แต่ศาลก็ได้ถือเอาคำพิพากษาเป็นบรรทัดฐานเป็นหลักในการกำหนดข้อยกเว้น ไว้ เช่น กรณีของศาลฝรั่งเศสได้ตีความข้อยกเว้นความรับผิดไว้สำหรับเหตุสุดวิสัย แม้ในมาตรา 1384 จะไม่มีบัญญัติไว้ก็ตาม²⁷

2) ความผิดของผู้เสียหาย หมายความว่า ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะผู้เสียหาย ผิดเอง ซึ่งเป็นคนละกรณีกับผู้เสียหายมีส่วนผิดตามมาตรา 442 ตามมาตรา 437 นี้ หมายถึง กรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะผู้เสียหายเป็นต้นเหตุมิใช่เหตุเกิดจากผู้ครอบครอง หรือควบคุม ดูแลยานพาหนะ หรือผู้ครอบครองทรัพย์สินอันตรายและอาจไม่หมายเฉพาะกรณีผู้เสียหายได้กระทำ ลงไปโดยจงใจอย่างเดียว แต่อาจหมายรวมถึงการกระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง ด้วย²⁸

26 เรื่องเดียวกัน, น. 162-163

27 ตูม สุกนิคย์, คำอธิบายพพ. ลักษณะละเมิด, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2532 น. 162-163

28 เรื่องเดียวกัน, น. 165-166

อย่างไรก็ตาม แม้จะค้นหาตัวผู้รับผิดชอบให้แก่ผู้เสียหายได้แล้วก็ตาม ก็ยังเกิดปัญหาในเรื่องการเยียวยาความเสียหายได้ทั้งหมด ซึ่งหมายรวมถึงฐานะของผู้ครอบครองดูแล รวมทั้งวิธีที่จะให้ได้มาซึ่งค่าเสียหาย ทั้งนี้เพราะถ้าความเสียหายในอุบัติเหตุร้ายใหญ่มักจะร้ายแรงจำนวนค่าเสียหายที่ต้องชดใช้กันย่อมมีสัดส่วนมากตามความร้ายแรงที่เกิดขึ้น บุคคลที่จะต้องรับผิดชอบตามมาตรา 437 จะมีความสามารถในการรับผิดชอบมากน้อยเท่าไรนั้น มาตรา 437 ไม่สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับหรือช่วยเหลือได้ ทำให้อาจจำเป็นต้องอาศัยกฎหมายอื่นที่เข้ามาส่งเสริมหรือเยียวยาให้ผู้เสียหายได้รับการชดใช้ตามความเสียหายที่เกิดขึ้นให้ได้รับความเป็นธรรมยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ วิธีหนึ่งซึ่งใช้ในต่างประเทศเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดใช้เยียวยาให้ทันเหตุการณ์ได้ คือ ระบบประกันภัยเพื่อบุคคลที่สาม (Third-Party Insurance) การตั้งกองทุนประกันภัยอันเกิดจากอุบัติเหตุทางรถยนต์เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดใช้เยียวยาได้โดยไม่ต้องฟ้องคดี และพิสูจน์ความผิดของผู้ขับขี่รถในศาล เช่น ประเทศนิวซีแลนด์ บังคับให้ผู้เป็นเจ้าของเอาประกันภัยเพื่อบุคคลที่สาม แล้วยังมีการจัดตั้งกองทุนอุบัติเหตุทางรถยนต์ขึ้นเรียกว่า Motor Vehicle Fund ซึ่งบริหารงานกองทุนโดยคณะกรรมการค่าสินไหมทดแทนอุบัติเหตุ (Accident Compensation Commission) กองทุนนี้ได้เงินจากการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมผู้ใช้งานยนต์ และค่าธรรมเนียมทะเบียนรถยนต์ ผู้เสียหายสามารถเรียกค่าเสียหายได้ทันทีและหากได้รับชดใช้แล้วไม่มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลอีก การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจัดทำโดยการไปรษณีย์แห่งชาติ และมีสำนักงานประกันภัยของรัฐเป็นผู้เรียกร้องให้²⁹ สำหรับประเทศไทยขณะนี้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถยนต์ พ.ศ. 2535 เพื่อคุ้มครองผู้ได้รับอุบัติเหตุเป็นเบื้องต้นแล้ว

²⁹ วันชัย ศศิโรจน์. "กฎหมายเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายต่อบุคคลที่เกิดจากอุบัติเหตุทางรถยนต์" วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย